Bilaga 9

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Ansökan om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken för vindkraft vid Östavall i Ånge kommun, Västernorrlands län

Om samrådsredogörelsen

Samrådsredogörelsen har sammanställts efter det att RWE fått in synpunkter i avgränsningssamrådet inför ansökan om den planerade vindparken Östavall i Ånge kommun, Västernorrlands län.

Följande personer har medverkat i att ta fram samrådsredogörelsen:

Alice Ljungberg, utredare, Ecogain
Andreas Johansson, utredare, Ecogain
Lucas McNabb, utredare, Ecogain
Åsa Karlberg, ansvarig för kvalitetsgranskning, Ecogain

2023-03-13

Ecogain AB på uppdrag av RWE Renewables Sweden AB.
Ansökan om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken – Vindkraft vid Östavall i Ånge kommun, Västernorrlands län.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BILAGOR TILL SAMRÅDSREDOGÖRELSEN **3**

1. INLEDNING **4**

1.1 Lagstiftningen för samrådsförfarandet 4

2. SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE **6**

2.1 Genomförda aktiviteter 6

2.2 Samrådshandling 7

3. SAMRÅDSPARTER OCH INKOMNA YTTRANDEN **8**

3.1 Hinderprövning 8

3.2 Samråd med myndigheter och kommuner 10

3.3 Samråd med enskilda och allmänhet 20

3.4 Samråd med organisationer, föreningar och företag 28

BILAGOR TILL SAMRÅDSREDOGÖRELSEN

9.1 Samrådsinbjudan Länsstyrelsen Västernorrland och Ånge kommun

9.2 Hinderprövning – remissförfrågan och inkomna yttranden

9.3 Minnesanteckningar från samrådsmöte med Länsstyrelsen Västernorrland och Ånge kommun

9.4 Samrådshandling

9.5 Samrådsinbjudan fastighetsägare, folkbokförda och allmänhet

9.6 Samrådsinbjudan övriga samrådsparter; myndigheter, företag och organisationer

9.7 Samrådsinbjudan övrig allmänhet via annons

9.8 Inkomna yttranden från myndigheter, företag, föreningar och organisationer

9.9 Samrådskrets

9.10 SEKRETESSBILAGA - inkomna yttranden från enskilda och allmänheten

1. INLEDNING

Kapitlet redogör för den lagstiftning som styr samrådsförfarandet och beskriver i vilka steg en specifik miljöbedömning sker.

1.1 Lagstiftningen för samrådsförfarandet

RWE Renewables Sweden AB (hädanefter RWE) ansöker om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken, för uppförande och drift av en vindpark öster om Östavall i Ånge kommun, Västernorrlands län. Det finns ett befintligt tillstånd från den 20 december 2011 i det aktuella projektområdet (Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län, dnr 551-45-11). RWE avser nu att söka tillstånd för att bygga färre men högre vindkraftverk än vad det gällande tillståndet tillåter. Den planerade vindparken omfattar upp till 17 vindkraftverk med en totalhöjd om maximalt 290 meter.

Enligt 6 § miljöbedömningsförordningen antas den planerade verksamheten medföra betydande miljöpåverkan, vilket innebär att samrådsförfarandet ska inledas med ett avgränsningssamråd (i stället för ett undersökningssamråd). Ett avgränsningssamråd ska hållas med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten samt med de övriga statliga myndigheter, de kommuner och den allmänhet som kan antas bli berörd av verksamheten.

En specifik miljöbedömning innebär, enligt 6 kapitlet 28–29 § miljöbalken, att verksamhetsutövaren samråder om hur miljökonsekvensbeskrivningen ska avgränsas. Vidare ska miljökonsekvensbeskrivningen identifiera, bedöma och dokumentera den ansökta verksamhetens miljöeffekter. Miljökonsekvensbeskrivningen lämnas in till tillståndsprövande myndighet som därefter slutför miljöbedömningen. Inför den ansökta vindparken Östavall har RWE utformat samrådet för att uppfylla dessa krav.

Tillståndsprövande myndighet är i aktuellt fall, enligt 1 kapitlet 6 § andra stycket och 21 kapitlet 14 § miljöprövningsförordningen, miljöprövningsdelegationen (MPD) vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län.

I enlighet med 16 kapitlet 4 § miljöbalken ska berörd kommun tillstyrka ansökt vindpark för att tillståndsgivande myndighet ska kunna bevilja verksamheten tillstånd. Om kommunen har en negativ inställning till vindparken är det lämpligt att denna uppfattning framgår under samrådsförfarandet.

Samrådsförfarandet avslutas i och med att RWE lämnar in sin tillståndsansökan.

VAD ÄR EN SAMRÅDSREDOGÖRELSE?

En samrådsredogörelse är en beskrivning av hur samrådet har gått till:

1. hur verksamhetsutövaren (i detta fall RWE Renewables Sweden AB) har valt att avgränsa och bjuda in till samråd
2. på vilket sätt samrådet har hållits och vilken information som har förmedlats
3. vilka samrådsyttranden och synpunkter som har inkommit och hur verksamhetsutövaren bemöter dessa.

2. SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE

Kapitlet beskriver hur samrådsförfarandet för ansökt verksamhet har gått till och redogör för de aktiviteter som ingått samt vilka samrådsparter som har kontaktats.

2.1 Genomförda aktiviteter

I tabell 1 är samrådsförfarandets olika aktiviteter sammanställda i kronologisk ordning.

Tabell 1 Genomförda aktiviteter inom samrådsförfarandet

Datum	Samrådsaktivitet	Läs mer
2022-09-28	Inbjudan till myndighetsamråd skickades till Ånge kommun och Länsstyrelsen Västernorrland.	Avsnitt 3.2
2022-07-13	Hinderprövningsremiss Försvarsmakten och PTS	Avsnitt 3.1
2022-07-20	Hinderprövningsremiss telekombolag (Lappland Network Services, Telenor, Telia, Tre)	Avsnitt 3.1
2022-07-15	Hinderprövningsremiss MSB	Avsnitt 3.1
2022-08-24	LFV - flyghinderanalys	Avsnitt 3.1
2022-08-25	Hinderprövningsremiss Teracom	Avsnitt 3.1
2022-08-29	Hinderprövningsremiss Härjedalen Sveg Airport	Avsnitt 3.1
2022-08-25	Hinderprövningsremiss Trafikverket	Avsnitt 3.1
2022-10-10	Samrådshandlingen skickades till Ånge kommun, Länsstyrelsen Västernorrland samt Bräcke och Ånge bygg- och miljönämnd (gemensam nämnd Bräcke-Ånge).	Avsnitt 3.2
2022-10-24	Inbjudan till samråd skickades till särskilt berörda och allmänhet, övriga statliga myndigheter och organisationer.	Avsnitt 3.3 och 3.4
2022-10-24	Samrådshandlingen publicerades på RWE:s webbplats.	Avsnitt 3.3
2022-10-31 och 2022-11-14	Inbjudan till samråd annonserades i Ljunganbladet och Sundsvalls Tidning	Avsnitt 3.3
2022-11-15	Avgränsningssamråd med Länsstyrelsen Västernorrland och Ånge kommun genomfördes.	Avsnitt 3.2

2022-11-16	Samråd i form av öppet hus och samrådsutställning hölls för särskilt berörda och allmänheten i Folkets hus i Östavall.	Avsnitt 3.3
2022-12-07	Önskat sista svarsdatum för att inkomma med samrådsyttranden och synpunkter.	Avsnitt 3.3

2.2 Samrådshandling

Inför avgränsningssamrådet har en samrådshandling tagits fram, se bilaga 9.4 *Samrådshandling.* Samrådshandlingen redovisar planerad verksamhets lokalisering, omfattning och utformning utifrån den information som fanns tillgänglig när handlingen togs fram. Vidare beskrivs verksamhetens förväntade miljöpåverkan översiktligt. Samrådshandlingen har under hela samrådsförfarandet funnits tillgänglig digitalt på RWE:s hemsida. Det har också funnits möjlighet att beställa samrådshandlingen i pappersformat.

3. SAMRÅDSPARTER OCH INKOMNA YTTRANDEN

I detta kapitel redovisas vilka parter som samrådts med och samtliga yttranden som inkommit under samrådsförfarandet. Samtliga inkomna yttranden återfinns i sin helhet i bilagorna till samrådsredogörelsen.

3.1 Hinderprövning

Inom ramen för samrådsförfarandet har en så kallad *hinderprövning* genomförts. Inom hinderprövningen har vindparkens projektområde och preliminära koordinater för vindkraftverken, tillsammans med en kortare beskrivning av verksamheten, översänts till aktörer som kan ha motstående intressen avseende luftrummet inom projektområdet.

Remissförfrågan skickades ut mellan den 13 juli och den 29 augusti via e-post till 11 aktörer som redovisas i Tabell 2. Av dessa har samtliga aktörer, utom Härjedalen Sveg Airport, svarat. Remissvaren sammanfattas i avsnitt 3.1 och redovisas i sin helhet i bilaga 9.2 *Hinderprövning.*

Tabell 2 Sammanfattning av inkomna remissvar inom hinderprövningen.

Samrådspart	Datum inkommit yttrande	Sammanfattning av yttrande	Bemötande
Försvarsmakten	2022-09-29	Försvarsmakten har inget att erinra avseende uppförandet av 17 vindkraftverk på nedan angivna positioner. Beräknad totalhöjd för vindkraftverken är 290 m. Detta yttrande gäller dock bara ovan angivna positioner och höjd. Flyttas positionen i någon riktning mer än 30 m alternativt om totalhöjden ändras måste Försvarsmakten få in en ny remiss. Tidigast när exakt tidpunkt för resning, position och höjd är fastställd och senast 4 veckor före resningen skall en flyghinderanmälan insändas av den sökande enligt Luftfartsförordningen 6 kap. 25 §. Avseende hindermarkering hänvisas till Transportstyrelsens föreskrifter.	Om slutlig layout för vindkraftverkens placering avviker mer än 30 meter från angivna positioner kommer en ny hinderremiss skickas till Försvarsmakten. Flyghinderanmälan kommer att genomföras enligt Luftfartsförordningen.
Hi3G	2022-08-31	Hi3G Access har inget att erinra av detta Vindkraftsprojekt Östavall enligt era underlag.	Inget

Härjedalen Sveg Airport	*Ej yttrat sig*		
Lappland Network Services	2022-08-24	Vi vill ju inte ha några vingar in i vårt stråk, men det ska väl vara lugnt om ni ser till att inte flytta dom närmare stråket eller ha ovanligt långa vingar.	Inget
LFV	2022-08-29 2022-08-30	Flyghinderanalys har genomförts. Yttrandet gäller för den totalhöjd samt hörnkoordinater som angetts. LFV har som sakägare av CNS-utrustning inget att invända mot planerad etablering. Området ligger inom Sveg flygplats MSA/TAA men utgör ej påverkan. Flygplatsen bör kontaktas av verksamhetsutövaren. Luftfartsverket har inga anmärkningar, men då området ligger inom zonen för MSA/TAA för Härjedalen Sveg Airport har flygplatsen kontaktats.	Härjedalen Sveg Airport har kontaktats.
MSB	2022-07-22	MSB har utrett konsekvenserna av planerad vindkraftspark som angavs i er förfrågan avseende påverkan på radiokommunikationssystemet Rakel. Slutsatsen är att vindkraftsparken inte kommer att ha någon påverkan på Rakelnätets befintliga länkstråk samt att verkens placering inte kommer att påverka radiosystemet Rakel. MSB har inget att invända mot etablering av vindkraftverken i området.	Inget
Net4Mobility (Telenor)	2022-08-12	Telenor Sverige AB eller Net4Mobility har inga invändningar mot uppförande av vindkraftverk enligt remissansökan inkommen 2022-07-20, med placering enligt de bifogade koordinaterna.	Inget
PTS	2022-07-14	PTS har enligt förfrågan sammanställt information om vilka tillståndshavare med radiolänkstråk som finns i närheten av den/de position(er) som ni har angivit. Nedan ges en sammanställningen över hur läget är just nu och situationen kan förändras över tid. Behöver ni uppdaterad information måste ni göra en ny förfrågan till PTS. Flera tillståndshavare har frekvenstillstånd med användning av radiolänk över hela landet. Dessa tillståndshavare ska alltid kontaktas om var deras radiolänkarna är placerade. Tillståndshavarna som alltid skall kontaktas är: Hi3G Access AB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Net4Mobility HB, Telia Sverige AB och Teracom AB. Tillståndshavare med radiolänkar i	Samtliga tillståndshavare har kontaktats inom hinderprövningen.

		projektområdet: Telia Sverige AB, Net4Mobility HB, Trafikverket, Lappland Network Services AB.	
Telia	2022-07-20	Telia Sverige AB har inget att erinra gällande uppförandet av vindkraftverk enligt er preliminära verksplacering i område Östavall i Ånge kommun. Befintliga radiolänkstråk eller mobilnät berörs inte av den föreslagna etableringen. Telia Sverige AB har dock 2 radiolänkförbindelser att ta hänsyn till vid eventuell förflyttning av vindkraftverk i området. För båda radiolänkförbindelserna gäller skyddsavstånd 100 m på varje sida om frisiktlinjen.	Inga vindkraftverk är placerade inom skyddsavståndet.
Teracom	2022-09-07	Teracom har ingen erinran mot planerad vindkraftspark Östavall.	Inget
Trafikverket	2022-09-16	Enligt de uppgifter som inkommit till Trafikverket kommer inte någon av verken att påverka någon radiolänk. Trafikverket vill däremot uppmärksamma att om någon av verkens placeringar kommer att justeras behöver det följas upp. Trafikverkets generella synpunkter finns bifogade i detta mail.	Inget

3.2 Samråd med myndigheter och kommuner

Länsstyrelsen Västernorrland och Ånge kommun

Den 28 september 2022 bjöd RWE in Länsstyrelsen Västernorrland och Ånge kommun till ett samrådsmöte. Inbjudan gjordes via e-post, se bilaga 9.1 *Samrådsinbjudan Länsstyrelsen Västernorrland och Ånge kommun.* Samrådsunderlaget skickades ut den 10 oktober 2022. Samrådsmötet hölls den 15 november 2022 på Näringslivskontoret i Ånge. Vid mötet deltog representanter från Länsstyrelsen Västernorrland, Ånge kommun, RWE och miljökonsulten Ecogain.

RWE redogjorde under mötet för vindkraft i allmänhet och presenterade den planerade verksamheten. Ecogain redogjorde för arbetet med samrådsförfarandet och den specifika miljöbedömningen.

Under mötet gavs Länsstyrelsen och kommunen möjlighet att ställa frågor om planerad verksamhet och lämna synpunkter och information inför fortsatt arbete. Minnesanteckningar från mötet redovisas i bilaga 9.3 *Minnesanteckningar från samrådsmöte med Länsstyrelsen Västernorrland och Ånge kommun.* Länsstyrelsen och kommunen har även inkommit med

skriftliga yttranden vilka sammanfattas i Tabell 3 och redovisas i sin helhet i bilaga 9.8 *Inkomna yttranden från myndigheter, företag, föreningar och organisationer.*

Övriga myndigheter

Den 24 oktober 2022 skickade Ecogain ut en samrådsinbjudan till övriga berörda myndigheter via e-post, se bilaga 9.6 *Samrådsinbjudan övriga samrådsparter, myndigheter, företag och organisationer*. Inbjudan skickades totalt ut till 16 nationella myndigheter och 7 lokala eller regionala myndigheter, se faktaruta. Av dessa har 16 inkommit med skriftliga yttranden, vilka sammanfattas i Tabell 3 och redovisas i sin helhet i bilaga 9.8 *Inkomna yttranden från myndigheter, företag, föreningar och organisationer.*

INBJUDAN SKICKADES UT TILL FÖLJANDE:

Nationella myndigheter	**Lokala/regionala myndigheter**
Boverket	Ljusdals kommun
Energimyndigheten	Länsstyrelsen Gävleborg
Försvarsmakten	Länsstyrelsen Jämtland
Kammarkollegiet	Medelpads räddningstjänstförbund
LFV	Naturrum Ånge/Ånge turistbyrå
MSB	S:t Olavsleden
Naturvårdsverket	Trafikverket lokalkontor Sundsvall
PTS (post- och telestyrelsen)	
Riksantikvarieämbetet	
Sametinget	
SGI	
SGU	
Skogsstyrelsen	
Svenska Kraftnät	
Trafikverket	
Transportstyrelsen	

Tabell 3 Sammanfattning av inkomna samrådsyttranden från myndigheter och kommuner. Yttrandena redovisas i sin helhet i bilaga 9.8 *Inkomna yttranden från myndigheter, företag, föreningar och organisationer*.

Samrådspart, datum	Sammanfattning av yttrande	Bemötande
Boverket, 2022-11-25	Inga synpunkter.	Inget
Energimyndigheten, 2022-10-24	Energimyndigheten deltar inte i samråd inför ansökan om miljötillstånd.	Inget
LFV, 2022-11-18	Inget att erinra mot etableringen. Det åligger byggherren att beställa flyghinderanalys av LFV.	Flyghinderanalys har genomförts av LFV, se avsnitt 3.1 i denna samrådsredogörelse.
Länsstyrelsen Gävleborg, 2022-10-26	Avstår från att lämna synpunkter i avgränsningssamrådet för vindpark Östavall.	Inget
Länsstyrelsen Jämtland, 2022-12-01	Genomförda fågelinventeringar behöver bifogas till tillståndsansökan, och det behöver framgå med vilka metoder som inventeringar är utförda med. De tidsintervall som anges för fågelinventeringarna i samrådshandlingen bedöms som lämpliga för respektive artgrupp. Avseende rennäring så bidrar varje vindpark till att begränsa samebyns möjligheter till att välja alternativa marker för bete, även om inte denna mark används för tillfället. Här bör man titta på de kumulativa effekterna av flera verksamheter som begränsar tillgången till betesmark för Jinjevaerie sameby. Länsstyrelsen ser positivt på att samråd med samebyn planeras och att förutsättningar för samebyn kommer att utredas på nytt. Det är bra att det tas fram synbarhetsanalyser och fotomontage med kumulativa effekter. Eventuella kumulativa effekter inom Jämtlands län bedöms bli små. Samråd kan även behöva ske med berörda flygplatser bl.a. Sveg och Åre Östersund Airport.	Allt underlag inklusive utredningar bifogas tillståndsansökan. Se avsnitt 6.7 *Rennäring* i MKB gällande påverkan på rennäring. Synbarhetsanalyser och fotomontage är beräknade med kumulativa effekter. Åre Östersund Airport berörs ej enligt av LVF utförd flyghinderanalys. Härjedalen Sveg Airport har inbjudits inom hinderprövningen och samrådet.
Länsstyrelsen Västernorrland, 2022-12-12	<u>Samrådskrets</u> Samråd med Teracom. Lokala föreningar viktiga. Om majoriteten av vindkraftverken är synliga vid bebyggelse >3 km överväg samråd via direktutskick.	Samrådskretsen sträcker sig minst tre kilometer från projektområdets gränser och har utökats i några riktningar för att inte genomskära samlad bebyggelse. I flera riktningar överskrids 4 km från projektområdet, se bilaga 9.*9 Samrådskrets*. Boende på längre avstånd har nåtts via annonsering. Samråd har skett med Teracom inom hinderprövningen.
	<u>Alternativ lokalisering</u> Ska vara rimlig och realistisk. Redovisa även urvalsprocess och metod.	Se kapitel 2 *Lokalisering* i MKB.
	<u>Layout och vägar</u> Ansökan bör omfatta positioner för	Se bilaga 5 *Teknisk beskrivning* till ansökan och kapitel 3 *Beskrivning av*

	vindkraftverken med viss flyttmån. Upplyser om två avgöranden från Mark- och Miljööverdomstolen där den s.k. boxmodellen avslagits. Ange vägar med viss flyttmån. Redovisa åtgärder för minskad påverkan, inkl. sprängningar, vägskärningar och vägbanker. Redovisa vägproflier för vägsträckningar med störst ingrepp, med hänsyn till terräng.	*huvudalternativet* i MKB. Placering av vindkraftverk görs inom definierade etableringsytor och med hänsyn till särskilda utformningsprinciper. Exempellayouten i ansökan och MKB illustrerar "värsta fallet" vad gäller miljöeffekter relaterade till ljud, skuggor, landskapsbild m.m. Det är således inte fråga om den typ av boxmodell som avslogs i de domar Länsstyrelsen refererar till.
	<u>Fågellivet</u> Ska tydligt framgå att inventeringar gjorts av personer med tillräcklig sakkunskap. - *Kungsörn*: flyktleksinventering = 3 spaningstillfällen med godkänt väder feb-mars, två platser per tillfälle. Utförd senast flyktspelssäongen innan ansökan lämnas in. Örnrevir inom 5 km ska anges. Skyddsavstånd minst 3 km till örnbo. Ytterligare inventering/boletning kan bli aktuellt. - *Övriga rovfåglar och övrigt fågelliv*: Inventering av dessa behövs. Skyddszoner enligt Vindvals rapport 6740 (Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss) ska följas. - *Skogshöns:* Anpassning efter miljön och värdefulla miljöer krävs, inte endast statisk cirkulär skyddszon.	Se avsnitt 6.3.2 *Fridlysta arter och naturvårdsarter* i MKB samt bilaga 8.9 *Artskyddsutredning*.
	<u>Fladdermöss</u> Inventering krävs, utvalda värdefulla miljöer. Uppmärksammar om dokument Fladdermöss artkartering 1:2, 2021-04-14 Naturvårdsverket.	Se utredningen av EnviroPlanning AB 2020 (bilaga 8.8 *Fladdermusutredning*). Rapporten bedömer att omgivningen är välinventerad och att inga skäl för ytterligare fladdermusinventeringar föreligger. Se vidare artskyddsutredning och avsnitt 6.3.2 *Fridlysta arter och naturvårdsarter* i MKB.
	<u>Däggdjur</u> Utred rådande situation. Bon och skyddade/hotade arter.	Skyddade och hotade arter utreds inom artskyddsutredningen, se avsnitt 6.3.2 *Fridlysta arter och naturvårdsarter* i MKB.
	<u>Floberget</u> Värdetrakten Floberget kräver särskild hänsyn, naturreservats-föreskrifter råder. Även stor betydelse gäller ekologisk konnektivitet. "Handlingsplan för grön infrastruktur i Västernorrland - kunskapsunderlag och åtgärder 2020". Lövträd viktiga. Lokalisering och utformning av vägar betydelsefullt. Vikt vid heltäckande inventering och att avsteg motiveras. Inkludera även indirekt påverkan på våtmarker. Inventera därför våtmarksområden även utanför PO (om ej uppenbart ingen påverkan).	Se avsnitt 6.3.1 *Terrester miljö och vatten* i MKB. Påverkan på värdetrakter har utretts. Naturreservatets föreskrifter motstrids ej, en väg breddas på motsatt sida naturreservatet i ansökt internt vägnät.
	<u>Våtmarker</u> Hänvisning till myrskyddsplan efterfrågas. Lst vill särskilt uppmärksamma att även våtmarker som inte ingår i våtmarksinventeringen ska beskrivas. Även våtmarker klass 3 ska beskrivas. NVI på	Se avsnitt 6.3.1 *Terrester miljö och vatten* i MKB samt bilaga 8.4 *Hydrologisk utredning*.

	våtmark ska baseras på våtmarksvärden och hur påverkad hydrologin är. Viktigt kunna jämföra med VMI.	
	<u>Flodpärlmussla</u> Utred om flodpärlmussla finns i Storflobäcken.	Eftersom exploatering ej påverkar vattenmiljöerna negativt (se avsnitt 6.3.1 *Terrester miljö och vatten* i MKB) görs bedömningen att behov av utredning om förekomst av flodpärlmussla ej föreligger.
	<u>Renskötsel</u> MKB ska omfatta delar som normalt ingår i en SKD (socialkonsekvensbeskrivning), t.ex. om verksamheten påverkar möjlighet till långsiktig ekonomisk bärkraftig rennäring samt påverkan på kulturella intressen. Om riksintresse för rennäring ska bedömning enl. 3 kap. 5 § MB ske. Påverkan både direkt och indirekt ska omfattas, samt undvikelseeffekter. Kumulativa effekter ska beskrivas. Beskriv även möjligheter att utveckla rennäringen, inte bara fortsätta bedriva den som idag.	Rennäringsutredningen (bilaga 8.15 *Rennäringsutredning*) och MKB (se avsnitt 6.7 *Rennäring*) omfattar dessa aspekter.
	<u>Kulturmiljö</u> RAÄ uppdaterade sina allmänna råd 19/1-2021. Lämningarna i utredning 2020 behöver uppdateras. T.ex. Fäboden L1936:4572 som inte återfanns på samrådsmötet. Undersök även 50x50 m område med mittkoordinat E526217 N6925815. Redogör kumulativa effekter på riksintresse Haverö (Y 55).	Den konsult som RWE anlitat för kulturmiljöutredningen vidhåller sina slutsatser enligt rapporten (2020). Om Länsstyrelsen gör en annan antikvarisk bedömning är dock av mindre praktisk betydelse, eftersom RWE har för avsikt att undvika samtliga identifierade lämningar oavsett om de kan betraktas som fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar. Fäboden L19316:4572, som nämns som exempel, har dessutom försetts med en skyddszon enligt utformningsprinciperna, som om den vore en fast fornlämning (se avsnitt 3.2 *Utformningsprinciper* i MKB). RWE planerar att undersöka status för 50x50 m område med mittkoordinat E526217 N6925815 till våren 2023. Tills vidare har ytan undantagits för etablering av vindkraftverk och infrastruktur, d.v.s. den kommer inte att påverkas av projektet. Påverkan på Haverö avser landskapsbild, se avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB.
	<u>Ljud och skugga</u> Lågfrekvent ljud och amplitudmodulation ska beskrivas. FHM:s riktvärde för lågfrekvent buller inomhus ska redovisas. Väderleks påverkan och åtgärder för att minska onormalt amplitudmodulerat ljud. Samtliga byggnader inom 40 dBA-linjen ska tas med. Redovisa 40, 35 och 30 dBA linjer i karta. Se MÖD dom M 1064-15 om flera anläggningars ljud vid samma bostad. Alla parker inom 10 km för kumulativa beräkningar.	Se avsnitt 6.2.1 *Ljud* i MKB och bilaga 8.1 *PM Ljud inklusive ljudimmissionsberäkning* för redogörelse av påverkan avseende ljud, metodbeskrivning för beräkningarna samt karta med 30 dBA linje. Påverkan av skuggor redovisas i avsnitt 6.2.2 *Rörliga skuggor* i MKB.
	<u>Landskapsbild</u> Fotomontage i 3 versioner - utan vkv, med vkv,	Se avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB.

	med markerat vkv. Redovisa påverkan på omgivning av hindermarkering. Redovisa tillgängliga tekniker för att dämpa störning från hindermarkering och bolagets intention och vilja att använda dessa. Synbarhetsanalys ska göras för hinderljus vid nacellen och halvvägs upp längs tornet.	
	<u>Friluftsliv och tillgänglighet</u> Beskriv påverkan på friluftsliv, naturturism och upplevelsevärden, inkl tystnad och obruten natur. Redogör för påverkan på tillgänglighet. Viktigt med iskast kopplat till skoterled och skidspår. Redovisa påverkan på skidspår och skoterled med stuga vid Tovåsen. Lst hänvisar till karta på väg för besökare till Flobergets naturreservat. Se karta i yttrandet.	Se avsnitt 6.4 *Friluftsliv och rekreation* i MKB.
	<u>Fler fotomontage</u> Lst föreslår fler fotopunkter att komplettera fotomontage avseende bl.a. skoterstugan samt riksintresset Haverö.	Fotomontage tas fram för att ge en representativ bild av hur ansökt vindpark kan komma att se ut från några utvalda platser i omgivningen. Se bilaga 8.10 *Landskapsbildsanalys* samt avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB för redogörelse av påverkan på landskapsbild. RWE har för avsikt att komplettera MKB:n med fotomontage från de platser Länsstyrelsen föreslår och beroende på vad montagen visar, kan bedömningen av påverkan (inkl. kumulativ påverkan) också kompletteras.
	<u>Ekonomisk säkerhet</u> Kostnadsberäkningar ska ske på vkv och inkl. nedmontering, återställning och efterbehandling. Säkerheten ska också inkludera återställning av vägar.	En utredning avseende ekonomisk säkerhet har genomförts, se bilaga 2 *Beräkning av avvecklingskostnader* till ansökan.
	<u>Vattenverksamhet</u> Utreda och redovisa hur omfattande vattenverksamhet projektet innebär.	Se avsnitt 6.3.1 *Terrester miljö och vatten* i MKB samt bilaga 8.4 *Hydrologisk utredning*.
MSB, 2022-11-11	Inget att erinra.	Inget
Naturvårdsverket, 2022-11-29	Avstår från att yttra sig.	Inget
PTS, 2022-11-07	Tillståndshavare som alltid bör kontaktas: Hi3G Access AB, MSB, Net4Mobility HB, Telia Sverige AB och Teracom AB Operatörer med radiolänkar i området: - LAPPLAND NETWORK SERVICES AB - TELIA SVERIGE AB - TRAFIKVERKET - NET4MOBILITY HB	Samtliga namngivna tillståndshavare och operatörer har inbjudits inom hinderprövningen eller samrådet.
Sametinget, 2022-11-29	Området för tilltänkt vindkraft ligger inom vinterbetesmarker som inte är gränsbestämda men nyttjas av Jijnjevaerie sameby. Alla kvarvarande marker där renskötsel fortfarande är möjlig att bedriva har generellt sett ett högt värde för renskötseln. Vinterbetesland betraktas	En rennäringsutredning har tagits fram för att beskriva konsekvenserna på rennäringen för ansökt vindpark. Se bilaga 8.15 *Rennäringsutredning* samt avsnitt 6.7 *Rennäring* i MKB.

	som flaskhalsar för renskötseln och är därför särskilt viktiga. Berörda samebyar har rätt till inflytande och ska ha möjlighet att påverka besluten när mark inom det samiska traditionella området berörs. Verksamhetsutövaren ska ha dialog direkt med berörda samer om planerade exploateringar. För att Sametinget ska kunna ta ställning behöver bolaget göra en MKB för berörda samebyars renskötsel. Verksamhetsutövaren behöver ha god kännedom om samiska förhållanden och renskötseln som bedrivs i området. Det finns krav i lagstiftningen på att flera olika dimensioner ska belysas i miljökonsekvensbeskrivningen, både avseende landskap, kulturarv, hälsa och miljö. Sametinget anser att Akwé: Kons riktlinjer ska tillämpas för att förebygga och mildra negativ påverkan på den samiska kulturen samt för att bidra till att uppnå respekt för traditionell kunskap och sedvanebruk som är fastställda i artikel 8j och 10c i Konventionen om biologisk mångfald. I en MKB ska bland annat följande beskrivas: - Hur, när och var renskötsel bedrivs i det aktuella området - Vilken funktion området har för rennäringen - Samlad bedömning av vilka konsekvenser som kan uppstå för renskötseln inom berörd samebyn samt påverkan på samebyns funktionella samband - Kumulativa, permanenta, tillfälliga, sociala och kulturella effekter - Redogöra för berörda riksintressen - Redovisa förebyggande och skadelindrande åtgärder som vidtas för att minimera störningar på rennäringen - Redovisa aktuell samt förutsägbar intrångsbild för berörda samebyar - Eventuell påverkan på angränsande samebyar - Redovisa vad som framkommit i samrådet med berörda samebyar	Jijnjevaerie sameby har inbjudits till samråd för att ges möjlighet att påverka utformningen av ansökt vindpark. Samebyn har yttrat sig på ett utkast av rennäringsutredningen och inkommit med synpunkter gällande förutsättningar i området samt påverkan och konsekvenser. Dessa synpunkter har tagits tillvara i rennäringsutredningen.
SGI, 2022-12-08	Tidigare yttrande (2020-09-03): "projektområdet ligger i ett område där det kan förekomma områden med kraftig lutning eller raviner, där skogsbruk eller annan exploatering kan orsaka erosion, ras och slamströmmar. Vi anser därför att det bör utredas om det finns risker för ras, skred och erosion som behöver beaktas" Miljögeoteknik: inga synpunkter	Vid arbetet med layout har hänsyn tagits till lutning och inför slutlig layout kommer en riskanalys som inkluderar ras och skred att tas fram.

	Geoteknik: - "Handlingen är av allmän och översiktlig karaktär och innehåller ej detaljerade uppgifter." - Noterat projektområdets beskrivning - Noterat att handlingen inte tar upp några risker avseende geotekniska stabilitets- och säkerhetsfrågor (kopplade till ras, skred, erosion och slamströmmar). I tidigare yttrandet (se ovan) påpekades att frågan behöver klarläggas och synpunkten kvarstår - "SGI anser att det bör framgå i MKB om sådan problematik föreligger, vad det kan få för följder för människor, djur, landskap etcetera och om det erfordras anpassningar eller åtgärder. Vidare anser vi att dessa frågor bör beaktas i samband med fortsatt planering samt också i val och utformning av geotekniska och bergtekniska utredningar." - Påminnelse: "borttagning av vegetation, avbaning eller andra markarbeten, i eller ovanför brant sluttande terräng, kan påverka områdets stabilitet eller känslighet för erosion (vilket kan leda till ras, skred eller slamströmmar)."	
SGU, 2022-11-02	SGU hänvisar till SGU:s allmänna riktlinjer som bifogas. I riktlinjerna finns rekommendationer kring geologiska utredningar, jordarter, berggrund mm. Materialförsörjning, grundvatten och återställningsplan bör finnas i MKB.	Materialbehov och naturresurser redogörs för i ansökans bilaga 5 *Teknisk beskrivning* samt översiktligt i MKB avsnitt 6.8 *Naturresurser*. Återställningsarbeten beskrivs kortfattat i MKB avsnitt 3.5 *Byggnation, drift och avveckling*.
Skogsstyrelsen, 2022-11-14	Vägar ska ej påverka naturvärden på Storflon negativt genom att ändra hydrologin eller påverka sumpskogar nära myren. Placeringen av vindkraftverket närmast Flobergets naturreservat bör utredas. Placeringen kan påverka naturmiljö och områdets sociala värden. De naturvärdesobjekt som identifierats i NVI bör undantas exploatering om möjligt.	Se avsnitt 6.3.1 *Terrester miljö och ytvatten* i MKB. En hydrologisk utredning har genomförts för att utreda påverkan på Storflon och hydrologin i omgivningen. Utredning gällande påverkan på naturreservatet finns i samma avsnitt i MKB. Exempellayouten i ansökan och MKB tar hänsyn till naturvärdesobjekt identifierade i NVI.
Svenska kraftnät, 2022-12-07	Inget att erinra. Däremot kan det finnas regionnätsledningar i närheten och regionnätsägaren bör i så fall höras i samrådet.	Regionnätsägaren Härjeåns Nät AB har tillskrivits i samrådet och har inte haft något att erinra.
Trafikverket, 2022-12-07	Trafikverket bedömer att ingen av verken kommer att påverka någon radiolänk. Om någon av verkens placeringar kommer att justeras behöver det följas upp. Trafikverket skickar även med generella synpunkter för vindkraftsparken. I MKB behöver koordinaterna över verken presenteras och om de har fått någon ny placering efter hinderremissen behöver Trafikverket ta del av dessa för att utreda om de kan påverka radiolänk. Trafikverket skickade även med generella synpunkter, se dessa i yttrandet i sin helhet i	Inget

	bilaga 9.8 *Inkomna yttranden från myndigheter, företag, föreningar och organisationer*.	
Transportstyrelsen, 2022-10-24	Ärendet återsänds eftersom det numera är Trafikverket som ansvarar för att tillhandahålla underlag som rör luftfarten för tillämpning av plan- och bygglagen och 3-4 kap. miljöbalken.	Inget
Ånge kommun, 2022-12-21	Arbetet med ny översiktsplan pågår och gällande riktlinjer kring maximal ljudnivå och avstånd till sammanhängande bebyggelse kan komma att revideras. Kommunen rekommenderar RWE att avvakta med att lämna in ansökan innan den nya översiktsplanen är antagen. Etableringen måste ske på ett sätt som är hållbart ur alla aspekter, miljö, socialt och ekonomiskt. För att det ska vara socialt hållbart är en bred förankring och dialogen med närboende, föreningar och näringsliv, övriga invånare och offentliga organisationer viktig. En plan för det ska finnas tidigt i processen.	RWE bedömer platsen som lämplig i förhållande till ljudpåverkan samt avstånd till sammanhängande bebyggelse. Se vidare i ansökan med tillhörande bilagor för vidare redogörelse kring lokalisering och miljöbedömning samt MKB avsnitt 6.2 *Boendemiljö och människors hälsa* i synnerhet. I relation till den miljönytta och måluppfyllelse för förnybar energi som vindparken förväntas medföra bedömer RWE att ansökan ska lämnas in snarast. Samtliga hållbarhetsaspekter är viktiga för RWE och tillvaratas genom såväl den juridiska tillståndsprocessen inklusive samrådet och miljöbedömningen, som genom dialog med företag, föreningar, markägare och andra ur allmänheten.
	<u>Klimatnytta, lokal nytta och arbetstillfällen</u> Hur kan ytterligare etablering av förnybar energi komma lokalsamhället och kommunen tillgodo?	Det ökande behovet av el för att ställa om samhället från fossila energikällor ger möjligheter till att etablera elintensiva aktiviteter lokalt. Fler lokala nyttor utreds och redovisas i MKB, se även ansökans bilaga 3 *PM Klimat- och energinytta*.
	<u>Påverkan på upplevelsevärden</u> Området där parken planeras är av stor betydelse för rekreation och friluftsliv för invånare och besökare i Ånge kommun. Det betyder att en etablering av vindparken måste ske med stor hänsyn till invånarnas intressen, och att påverkan på upplevelsevärden för de som vistas i området behöver minimeras och om förekommande kompenseras till nödvändig nivå.	RWE har inlett dialog med organisationer och föreningar som är aktiva i närområdet och kommer fortsätta dessa dialoger under projektets livstid för att förstå vilka hänsynstaganden som önskas och vilka åtgärder som är lämpliga och genomförbara. Påverkan på upplevelsevärden beskrivs i avsnitt 6.4 *Friluftsliv och rekreation* i MKB.
	<u>Ljud, ljus, skugga och iskast</u> Det är positivt att Östavalls samhälle, med den nya layouten, hamnar på gränsen till 35 dBA, medan hela samhället i den tidigare utgåvan låg inom kurvan för 35 dBA. Ånge kommun önskar dock att också det tilltänkta projektområdet som tillstånd söks för minskas i samma utsträckning för att tydliggöra att inga vindkraftverk kommer byggas närmare orterna än vad exempellayouten visar.	Projektområdet har minskats sedan samrådsförfarandet för att exkludera naturreservatet Floberget i östra delen samt en bergtäkt i norra delen. En mindre reducering av projektområdets västra del har också gjorts. RWE bedömer att det inte är lämpligt att minska projektområdet ytterligare bl.a. eftersom det medför begränsningar avseende följdverksamheter. Vindkraftverk kommer ej byggas närmare bebyggelse än vad föreslagna etableringsytor tillåter.
	<u>Projektområdets tillgänglighet</u> Eftersom området är betydelsefullt för rekreation är det viktigt att tillgängligheten inte inskränks under vare sig byggtid eller under driften. Det är	Under byggnation kommer allmänhetens tillgänglighet till projektområdet att begränsas av säkerhetsskäl. Områden som bedöms vara olämpliga för allmänheten att

	viktigt med information om hur man ska visats i parken på ett säkert sätt.	vistas i kommer att tydliggöras och markeras. Tillfälliga varningsskyltar kommer att placeras ut. De enskilda vägar som leder in till, respektive löper inom, vindparken kommer att stängas av om allmänhetens färd längs dessa medför hinder för byggarbetena eller utgör potentiell säkerhetsrisk. Se avsnitt 6.4 *Friluftsliv och rekreation* i MKB.
	<u>Efter att tillståndet löpt ut</u> Ånge kommun anser att ambitionen istället för att återställa platsen istället bör vara att fortsätt bedriva vindkraft i den befintliga infrastrukturen, uppdatera denna och installera nya verk på samma platser, eller att marken ska återställas till fullo efter att vindkraftverken är uttjänta.	Efter att vindkraftverken är uttjänta kommer anläggningen att rivas och tillhörande byggnader demonteras. Det finns också möjlighet till repowering vilket innebär att nya vindkraftverk, med högre effekt, ersätter de gamla vid generationsskiftet. Se vidare i avsnitt 3.5 *Byggnation, drift och avveckling* i MKB.
	<u>Visualisering av påverkan på landskapsbilden</u> Påverkan på landskapsbilden är viktig för såväl boende som besökare. Mot bakgrund av det önskar Ånge kommun: - Att ytterligare visualiseringar införs i handlingarna utifrån Ånge kommuns och allmänhetens önskemål - Att de visualiseringar som utförs är kumulativa och omfattar alla vid tidpunkten tillståndsgivna parker - Att landskapsbilderna utförs så att de visar 360 graders perspektiv samt - Att visualiseringar visas även i mörker så att hinderbelysningens påverkan görs tydlig. Följande fotopunkter finns med: - Hammaren (finns även som mörkermontage) - Rotnäset (finns även som mörkermontage) - Fotbollsplan Östavall (finns även som mörkermontage samt animerat mörkermontage) - Albybro (finns även som mörkermontage) - Råsjö (finns även i 360 gradersversion) - Ånge Pastorsexpedition (finns även som mörkermontage) - Bergåsens utsiktsplats (finns även som mörkermontage) Ånge kommun önskar ytterligare visualiseringar (fotomontage och/eller animeringar) från: - Getberget - Flataklocken - Rankleven - Myckelmyrberget - Storklacken - Storflon/Storflotjärnen - Juånäsberget - Storsands camping - Holmsnäset - Holmsnäset eller Holmsjön (sjöytan) - Råsjön (sjöytan)	Se landskapsbildsanalys samt avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB för redogörelse av påverkan på landskapsbild. Visualiseringar och bedömningar är kumulativa. Gällande kommunens önskade ytterligare visualiseringar: RWE tar till sig önskemålen, samt de från övriga parter och allmänheten och har för avsikt att komplettera MKB:n med ytterligare fotomontage.

	- Fotomontage från bostäder eller företag på förfrågan från allmänheten i närområdet	
Försvarsmakten, 2023-01-13	Hänvisar till yttrande inom hinderprövningen, önskar delta i den formella tillståndsprocessen.	Inget

3.3 Samråd med enskilda och allmänhet

Samrådskretsens avgränsning

Inför samrådet med enskilda och allmänhet avgränsades ett område, en *samrådskrets*, med de som anses särskilt berörda. Samrådskretsen sträcker sig minst tre kilometer från projektområdets gränser och utökades i några riktningar för att inte genomskära bebyggelse. Lagfarna och taxerade fastighetsägare samt folkbokförda över 18 år har ingått i samrådskretsen. Se karta över samrådskretsen i bilaga 9.9 *Samrådskrets.*

Särskilt berörda

En skriftlig inbjudan skickades med post till samtliga fastighetsägare och folkbokförda personer över 18 år inom samrådskretsen, den 24 oktober 2022. Adresslistor över lagfarna och taxerade fastighetsägare inom samrådskretsen beställdes från Metria. I beställningen ingick även samfälligheter och gemensamhetsanläggningar. Adresslistor över folkbokförda inom samrådskretsen beställdes från Dun & Bradstreet (tidigare Bisnode).

I inbjudan fanns en översiktlig beskrivning av planerad verksamhet med en hänvisning och länk till mer information i samrådshandlingen på RWE:s hemsida. Inbjudan redovisas i sin helhet i bilaga 9.5 *Samrådsinbjudan fastighetsägare, folkbokförda och allmänhet.* Det har även varit möjligt att kontakta bolaget för att erhålla en pappersversion av samrådshandlingen och få den tillskickad per post.

Allmänhet

Allmänheten bjöds in till samråd via annonser i tidningar. Bolaget annonserade i tidningen Ljunganbladet och Sundsvalls Tidning vid två tillfällen, den 31 oktober och 14 november 2022. Annonsen redovisas i bilaga 9.7 *Samrådsinbjudan övrig allmänhet via annons.*

Öppet hus i Folkets hus i Östavall

Den 16 november 2022 hölls ett samrådsmöte för allmänheten i form av ett öppet hus i Folkets hus i Östavall klockan kl. 14-20. Samrådsmötet genomfördes som en utställning med planscher, kartor och information om den planerade vindparken samt arbetet med den specifika miljöbedömningen. Representanter från RWE och miljökonsulten Ecogain bemannade de

olika stationerna där samrådsbesökarna kunde ställa frågor om projektet. Akustikkonsulten i Sverige AB närvarade också och höll regelbundna ljuddemonstrationer utanför lokalen. Cirka 100 besökare deltog vid utställningen under kvällen.

Inkomna yttranden från allmänheten och bemötande från RWE eller Ecogain sammanfattas i **Error! Reference source not found.**. I syfte att leva upp till de krav som ställs på att minimera hanteringen av personuppgifter utifrån GDPR har inkomna samrådsyttranden från enskilda och allmänhet lagts i en bilaga som hanteras separat. Yttrandena redovisas i sin helhet i bilaga 9.10 *SEKRETESSBILAGA Inkomna yttranden från enskilda och allmänheten*. RWE som bolag tillhandahåller denna bilaga endast till tillståndsmyndigheten.

Tabell 4 Sammanfattning av de 17 samrådsyttrande som inkommit från enskilda och allmänhet samt bemötandet från bolaget eller miljökonsulten.

Sammanfattning av yttrande	Yttrande nr. i bilagan	Bemötande
Tillståndsprocessen och samrådsförfarandet		
Undrar varför de som bor 6 km från parken i Ovansjö inte bjöds in till samråd per post eller varför de inte inkluderats i kalkyler och ljud- och ljusanalyser. För lite info i samrådsunderlaget för oss som bor i den riktningen från vindparken.	16	Samrådskretsen, de som anses särskilt berörda och som därmed fått inbjudan per post, sträcker sig minst tre kilometer från projektområdets yttre gräns enligt praxis och utökades en aning i några riktningar för att inte genomskära bebyggelse. Boende och allmänhet på längre avstånd från vindparken har inbjudits till samrådet via annonsering i lokalpress vid två tillfällen samt via projektets hemsida. Beräkningar görs i ett influensområde runt ansökt vindpark. Influensområdet är olika stort beroende på miljöaspekt och innefattar de områden som berörs av fysiska förändringar samt indirekt påverkan. T.ex. så syns vindkraftverket betydligt längre än de hörs eller orsakar skuggor. Se kartor med beräkningar av påverkan från ljud och skuggor samt vindkraftverkens synbarhet inklusive kumulativa effekter från närliggande vindparker i bilagor 8.1 *PM Ljud inklusive ljudimmissionsberäkning*, 8.2 *PM Skuggor inklusive skuggberäkning* och 8.13 *PM Synbarhetsanalys*.
Lokalisering och layout		
Anser att placeringen av vindparken är alldeles för nära boende och bebyggelse i Östavall.	5, 6, 10, 12, 13, 14, 17	Påverkan på människor i närmiljön är en viktig aspekt för RWE i projektutvecklingen, det är en central del av MKB och således också i tillståndsprövningen. De beräkningar som gjorts under framtagandet av MKB visar att gällande praxis följs vad gäller påverkan på närboende. Se avsnitt 6.2 *Boendemiljö och människors hälsa* i MKB för bedömning kring påverkan på boendemiljö och bebyggelse. Vidare inkluderar lokalisering av en vindpark även flera andra faktorer, bland annat vindstyrka, geografi och terräng, tillgänglig infrastruktur så som vägar och nätanslutning, markägare, samt natur- och kulturvärden. För att se närmare resonemang om lokalisering av vindparken, se bilaga *6 RWE och biologisk mångfald*, bilaga *8.16 Alternativredovisning* och kapitel *2. Lokalisering* i MKB.
Risken är att sådana här anläggningar	14	Tillgängligheten till delar av området kommer att begränsas under byggskedet av säkerhetsskäl. Under driftstiden kommer området åter att vara tillgängligt.

kommer behöva stängslas in i framtiden med tanke på säkerhetsläget i världen.		Någon instängsling av vindparken planeras inte. För mer information om tillgängligheten till området, se avsnitt *6.4 Friluftsliv och rekreation* i MKB.
Boendemiljö och människors hälsa inklusive ljud, skuggor och säkerhet		
Anser att vindparken kommer att medföra en oacceptabel ljudpåverkan.	5, 6, 10, 13, 14, 17	För information om hur ljud påverkar boendemiljö och människors hälsa, Se avsnitt 6.2.1 *Ljud* i MKB samt Bilaga *8.1 PM ljud inklusive ljudimmissionsberäkning*. Riktvärden för buller kommer inte att överskridas av vindpark Östavall.
Anser att befintliga vindparker Storflötten och Björnberget har haft väldigt stor påverkan på området redan.	12	Kumulativa effekter utreds inom ramen för MKB för bland annat ljud, landskapsbild och rennäring. Se avsnitt 4.3 *Närliggande vindparker*, 6.2.1 *Ljud*, 6.5 *Landskapsbild* och 6.7 *Rennäring* i MKB:n.
Konstaterar att det i samrådshandlingarna inte finns några kraftledningar som medför elektromagnetisk strålning redovisade och/eller att elektromagnetisk påverkan borde medföra besvär för boende i Östavall.	6, 7, 8	Utformning av internt elnät redovisas i kapitel 7 *Internt elnät och optisk kabel* i bilaga 5 *Teknisk beskrivning*. I vindparken kommer det att uppstå elektromagnetiska fält kring markkablarna i det interna elnätet. Det elektriska fältet avtar proportionellt med avståndet till kabeln och skärmas också av, framför allt av kablarnas metallskärmar. Det elektriska och magnetiska fältet antar ett mycket lågt värde bara några meter ifrån kabeln. Strålsäkerhetsmyndighetens allmänna råd kommer att följas och elektromagnetiska fält från den planerade vindparken bedöms inte utgöra någon risk för människors hälsa. De hälsorisker som är associerade med magnetfält handlar om långtidsexponering, exempelvis i hem, skola eller på arbetsplatsen. Att passera förbi ett magnetfält medför inga risker.
I samrådshandlingarna hänvisas till praxis för bullernivåer på 40 dB(A), Boverket. Vi saknar hänvisning till Folkhälsomyndighetens riktvärden. Förutom att utomhusnivån vid bostad ej ska överskrida LeqA ≤ 40 dBA ska man uppfylla inomhusriktvärden enligt FoHMFS 2014:13, allmänna råd om buller inomhus.	17	I MKB avsnitt 6.2.1 *Ljud* redovisas ljudpåverkan från vindkraftverken. I Folkhälsomyndighetens *Vägledning om buller inomhus och höga ljudnivåer** står det specifikt om buller från vindkraft: ”Om Naturvårdsverks utomhusriktvärden inte överskrids är det liten risk att Folkhälsomyndighetens riktvärden överskrids. Men i vissa fall kan marginalerna vara små, och särskilt när det gäller lågfrekvent buller går det inte utesluta att riktvärdena inomhus överskridas i enskilda fall. Då kan Folkhälsomyndighetens riktvärden för lågfrekvent buller tillämpas.” Beräkningar för vindpark Östavall sker enligt praxis för ekvivalent ljudnivå utomhus och en modellering för lågfrekvent buller inomhus. Beräkningar är teoretiska värden. Därutöver finns det åtgärder att vidta för att säkerställa efterlevnad av Folkhälsomyndighetens riktvärden. https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/v/vagledning-om-buller-inomhus-och-hoga-ljudnivaer/?pub=60498
Det bör framgå i MKB hur risker för iskast ska minimeras. Det bör även framgå om tillgängligheten till området kommer minska genom avstängning.	17	Risken för iskast är förhållandevis låg, området kommer inte stängslas in under drift. Se vidare redogörelse av risken för iskast, skyddsåtgärder samt påverkan på tillgänglighet inom och till vindparken i avsnitt 6.2.3 *Övrig påverkan på boendemiljö* samt 6.4 *Friluftsliv och rekreation* i MKB.

Orolig över påverkan från infraljud. Man vet genom ett flertal nya forskningsrapporter att även det infraljud som dessa vindkraftverk producerar, påverkar såväl människor som djur synnerligen negativt fysiskt, hjärt- och kärlsjukdomar, mm. Bolaget behöver få kännedom om de problem med infraljud som upplevts vid flera fastigheter i närheten av Östavall och andra närliggande byar.	5, 14	Vindkraftverkens rotation ger upphov till infraljud som ofta ligger kring 1 hertz och i det frekvensområdet krävs en nivå på cirka 120 dB för att man ska se en påverkan på människor. På de avstånd som krävs mellan vindkraftverk och bostäder i Sverige är nivån av infraljud från vindkraftverk betydligt lägre och det finns enligt Naturvårdsverkets bedömning ingen evidens för negativa hälsoeffekter, exempelvis skadlig påverkan av vibrationer på innerörat, orsakade av infraljud från vindkraftverk (Naturvårdsverket, 2020 och Bolin et al., 2021).* *Naturvårdsverket (2020). *Vägledning om buller från vindkraftverk*. https://www.naturvardsverket.se/globalassets/vagledning/vindkraft/vagledning-om-buller-fran-vind- kraftverk.pdf. Bolin, K., Hammarlund, K., Mels, T. och H. Westlund (2021). *Vindkraftens påverkan på människors intressen* – Uppdaterad syntesrapport 2021. Rapport 7013. Naturvårdsverket.
Hälsoaspekterna från lågfrekvent ljud från vindkraftverk är inte tillräckligt utforskade. Basljudet kan ta sig in inomhus och förstärkas av rumsresonsanser. Saknar information om riktvärdena för lågfrekvent buller.	13, 17	Se avsnitt 6.2.1 *Ljud* i MKB och bilaga 8.1 *PM Ljud inklusive ljudimmissionsberäkning*. Inga riktvärden för lågfrekvent ljud överskrids.
Brand i vindkraftverken riskerar spridning mot byn.	5	Uppförande av vindkraftverk och deras elanslutning innebär heta arbeten, såsom svetsning, skärning och lödning, vilket i sin tur kan innebära en förhöjd brandrisk. De som arbetar med heta arbeten är utbildade för detta och har relevant skyddsutrustning. Vid förhöjd brandrisk kan det bli aktuellt att ha särskilda restriktioner för denna typ av arbete. Vindkraftverk är höga konstruktioner med god ledningsförmåga och är som sådana utsatta för blixtnedslag under åskväder. Vingarna är särskilt utsatta eftersom de är högsta punkten på vindkraftverket, men även generatorer, växellådor och kontrollsystem kan skadas av blixtnedslag. De lösningar som finns idag är att använda åskskydd, förstärkta turbinblad och en säker jordning av strömmen från blixtnedslaget ned i marken. Skador till följd av åskoväder brukar begränsa sig till elektroniken, skulle en skada inträffa bromsas vindkraftverket direkt och stannar. Om brand uppstår på marken vid vindkraftverket bekämpas denna med konventionell teknik. Innan uppförandet och under driften, kommer RWE ta kontakt med räddningstjänsten för att gå igenom rutiner och öva för eventuell olycka. Vid brand inuti själva vindkraftverket finns inbyggda system för att upptäcka brand vid kritiska komponenter och brandsläckningssystem som aktiveras för att minska risken för spridning av en brand.
Naturmiljö och naturresurser		

Vindparken medför en negativ miljöförstörelse.	1	Både negativ och positiv påverkan på omgivande miljö redovisas i MKB. När ansökan har inlämnats kommer Miljöprövningsdelegationen i Västernorrlands län att avgöra om tillräckligt stor hänsyn tagits till miljön för att verksamheten ska beviljas tillstånd.
Negativt inställda till att intrång kommer göras i naturreservatet.	6, 10	Intrång kommer inte att göras i naturreservatet, vare sig genom placering av vindkraftverk eller vägdragning m.m. Projektområdet har minskats från samrådslayout till ansökt layout för att tydliggöra att ingen verksamhet kommer ske i naturreservatet.
Mikroplaster sprids, miljoner ton betong i marken. Vem ska städa bort den sedan?	4	Gällande mikroplaster citeras Svensk Vindenergi: ”Ett vindkraftverk genererar cirka 0,15 kilo mikroplaster per år, vilket totalt motsvarar ca 650 kilo från alla Sveriges vindkraftverk (Ny Teknik 2021). Siffran ska förstås helst vara noll men utsläppen är försvinnande små jämfört med exempelvis vägtrafikens utsläpp på 8 000 ton mikroplaster per år. Naturvårdsverket (2017) har i ett regeringsuppdrag kartlagt viktiga källor till mikroplaster. I den rapporten nämns inte vindkraften som en sådan källa.” Krav på återställning samt ekonomisk säkerhet för detta ställs i regel i miljötillståndet samt i avtal med markägaren. Se avsnitt 3.5 *Byggnation, drift och avveckling* i MKB samt bilaga 2 *Beräkning av avvecklingskostnader* till ansökan. https://svenskvindenergi.org/fakta/mikroplaster-fran-vindkraftverk Naturvårdsverket (2017). Mikroplaster – redovisning av regeringsuppdrag om källor till mikroplaster och förslag på åtgärder för minskade utsläpp i Sverige. Rapport 6772. https://www.nyteknik.se/premium/sant-och-osant-om-vindkraft-7018996
Anser inte att påverkan på skog utretts.	7, 8	Påverkan på skogsbruket utreds i avsnitt *6.8 Naturresurser*. Där redovisas hur mycket yta som kommer tas i anspråk till följd av montageytor, vägar, uppställningsytor och avverkningsytor. Se även den tekniska beskrivningen i bilaga 5 *Teknisk beskrivning* till ansökan.
I MKB:n bör miljöpåverkan av vägbyggnationer tas upp. Såväl inom området som tillfartsvägar. I synnerhet hur det påverkar våtmarkerna i tänkt område.	17	Miljöpåverkan från internt vägnät samt tillfartsvägar beskrivs i avsnitt 6.3.1 *Terrester miljö och vatten*, där påverkan på naturmiljö inklusive vattenförekomster redogörs för. Se även teknisk beskrivning, bilaga 5 *Teknisk beskrivning* till ansökan.
Friluftsliv och rekreation		
Användningen av området för friluftsliv som skidåkning, vandring, skoteråkning, bär- och svampplockning etc. kommer minska till följd av vindparken. Hjortronmyrar vid Storflon får inte förstöras.	7, 8, 10, 13	RWE:s målsättning är att projektområdet och dess omgivningar fortsatt ska kunna användas för friluftsliv om än med vissa anpassningar. Särskild hänsyn kommer att tas till Storflon på grund av dess många värden. Se även avsnitt 6.4 *Friluftsliv och rekreation* i MKB:n.
Påverkan på jakt inte tillräckligt utredd. Önskar	7, 8	Se beskrivning av friluftsliv och jakt i närheten av projektområdet i avsnitt 6.4 *Friluftsliv och rekreation* i MKB:n. Jakt kan fortsatt bedrivas inom området i samråd med markägare och vindkraftsoperatör.

kompletterande utredning avseende påverkan på jakt.		
Fauna (fågel, fladdermöss och övrig fauna)		
Konsekvenserna för djurlivet blir för stora, främst för fåglarna. Det finns örnar, ugglor och andra arter i området som behöver skyddas. Fridlysta fågelarter får inte skadas.	2, 4, 10	En artskyddsutredning har genomförts och lämpliga skyddsåtgärder kommer att vidtas för att skydda och minimera påverkan på fåglar och andra skyddsvärda arter. Särskild hänsyn har tagits vid planeringen av vindparkens layout, och kommer tas i byggskedet så att negativ påverkan på fridlysta arter och naturvårdsarter minimeras. Se artskyddsutredningen och avsnitt 6.3.2 *Fridlysta arter och naturvårdsarter* i MKB.
Orolig för djurlivet i området. Ett flertal observationer av djärv, björn, kungsörn, mm. finns inom det projekterade området.	5	Se bemötande ovan.
Landskapsbild		
Den kumulativa effekten på landskapsbilden från ytterligare en park är stor. Från Holmsjön kan man i framtiden potentiellt se 150 vindkraftverk. Redan idag syns Björnberget och Länsterhöjden.	4, 15	En bedömning av kumulativa effekter på landskapsbilden har gjorts inom ramen för MKB och beskrivs i avsnitt *6.5 Landskapsbild* samt i bilaga 8.10 *Landskapsbildsanalys*. Bedömningen baseras på synbarhetsanalys, fotomontage samt mörkermontage och animering av vindkraftverkens hinderbelysning.
Vindparken kommer förändra landskapsbilden mycket.	14, 16	Vindparken kommer att medföra en förändring av landskapsbilden. Se avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB och bilaga 8.10 *Landskapsbildsanalys*.
Att bygga 290 meters höjd i stället för max 190 m kommer få stor påverkan när det gäller synbarhet	6	Högre verk medför större påverkan på synbarheten. Teknikutvecklingen möjliggör att högre men i stället färre verk kan byggas. På så vis kan mer energi utvinnas samtidigt som mindre yta för verksplaceringar, etableringsytor och vägar behöver tas i anspråk. Se avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB och bilaga 8.10 *Landskapsbildsanalys*.
Fotomontage önskas från fler platser. Det behövs fler fotopunkter från Östavalls by, exempelvis från: Lönnvägen 16 , Ljungvägen 1, Skogsvägen 35, Syrenvägen 21, Lönnvägen 3, Östavallsågen	11	Fotomontage tas fram för att ge en representativ bild av hur ansökt vindpark kan komma att se ut från några utvalda platser i omgivningen. RWE har för avsikt att komplettera MKB:n med ytterligare fotomontage och tar till sig inspel från allmänheten och övriga parter som lämnat önskemål om särskilda fotopunkter. Vindkraftverk är höga konstruktioner och vindparken kommer att synas från delar av omgivningen. Se avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB samt bilaga 8.10 *Landskapsanalys* för redogörelse av påverkan på landskapsbild.

De blinkande, vita ljusen kommer vara störande nattetid.	5, 17	Mörkermontage och animering av hinderbelysningen har gjorts för några av fotomontagen. Se avsnitt 6.5 *Landskapsbild* i MKB samt bilagor 8.10 *Landskapsanalys* och 8.12 *PM Mörkermontage*.
Mörkermontage felaktiga, de visar enskilda verk som blixtrar och några samtidigt mörka. Detta sker i verkligheten synkront med mycket kraftig effekt. Eftersom natthimlen inte har några andra ljusföroreningar kommer vindkraftverken dominera.	15	Vindkraftverk med en totalhöjd som överskrider 150 meter ska utrustas med ett vitt, blinkande, högintensivt ljus. Om flera vindkraftverk etableras i en samlad grupp behöver enbart de yttre vindkraftverken ha högintensivt ljus medan de inre förses med lågintensivt, fast, rött ljus. Påverkan och konsekvenser av hinderbelysningen kommer förtydligas i MKB:n, se avsnitt 6.5 *Landskapsbild*.
Kulturmiljö och kulturvärden		
Det finns höga kulturvärden inom projektområdet.	6	Se kulturmiljöutredningen och avsnitt 6.6 *Kulturmiljö* i MKB:n för miljöeffektsbedömning av kulturmiljön.
Övrigt		
Vindkraft är en dålig källa för energiproduktion med en negativ inverkan på elsystemet.	1	En utbyggnad av vindkraften efterfrågas både från politiskt håll genom det mål om en 100% förnybar elproduktion till år 2040 som Sveriges riksdag slagit fast och från näringslivet genom exempelvis Svenskt Näringsliv. Vindkraften är det energislag som snabbast kan byggas ut för att möta den kraftigt ökade efterfrågan på el som elektrifieringen av samhället innebär. Detta gäller inte minst i kommuner som Ånge där det planeras för elintensiva industrier. Elenergin som produceras ersätter energislag som har större negativ påverkan på miljön.
Det är utländska ägare till vindkraftsbolagen, utländska entreprenörer som är där och sätter upp dem. Önskar att det ska vara lokal arbetskraft i mycket stor utsträckning.	4, 13, 16	RWE avser att i så stor utsträckning som möjligt använda lokal och regional arbetskraft både under byggnation och vid drift av vindparken. Lokala nyttor utreds och redovisas i MKB samt i bilaga 3 *PM Klimat- och energinytta*.
Motsätter mig utbyggnaden av vindparken. Det går inte att återställa. Påverkan på vår och djurens framtid ignoreras.	3, 9	Miljöprövningen ska säkerställa att miljöeffekterna för människor och miljö inte blir för stora. Krav på återställning samt ekonomisk säkerhet för detta ställs i regel i miljötillståndet. Se avsnitt 3.5 *Byggnation, drift och avveckling* i MKB samt bilaga 2 *Beräkning av avvecklingskostnader* till ansökan.
Kommunen räknar med inflyttning i samband med den planerade vätgasindustrin Alby,	4	Det går inte att fastställa om vindparken har en påverkan på inflyttning till kommunen. Vindkraftcentrum har gjort en prognos av vindparkens lokala nyttor, se MKB samt bilaga 3 *PM Klimat- och energinytta*.

men vem vill flytta hit bland alla vindkraftverk?		
Orolig för hur fastighetsvärden och besöksnäringen i området kommer påverkas av vindparken. Önskar redovisning i MKB:n av påverkan på huspriserna såväl som påverkan på inflyttning till byn.	7, 8, 13, 14, 17	Forskningen uppvisar olika resultat vad gäller minskade fastighetsvärden och vindkraft. Vissa studier visar att vindparker inte ger någon negativ inverkan på fastighetspriser, medan andra visar att fastighetspriserna påverkas beroende på var vindparken är lokaliserad. En finsk studie från 2022* visar att vindkraftsparker inte har någon effekt på bostadspriserna. Studien jämför fastighetspriser innan och efter vindkraftsetablering, men tar även in andra variabler, t.ex. avstånd till samhällsservice. Slutsatsen är att andra faktorer påverkar fastighetspriset betydligt mer än utbyggnad av vindkraft. Den finska studien refererar till Westlund och Wilhelmsson 2021, som drog slutsatsen att vindkraft skulle minska värdet på fastigheter. De svenska forskarna använde en hedonisk prismodell (flera nyttor eller negativa effekter sätts samman till ett pris) i sin analys, den hedonistiska modellen försöker ta reda på hur folk tror att vindkraftsparker har påverkat fastighetsvärden – vilket är en annan sak än realiserade fastighetstransaktionspriser. Naturvårdsverkets syntesrapport *Vindkraftens påverkan på människors intressen* (2021) framhäver att den internationella forskningen visar olika resultat för huruvida vindkraftsutbyggnad medför minskade fastighetsvärden. En hypotes är att det lokala vindkraftsmotståndet avspeglar sig i fastighetspriserna, vilket kan förklara de olika studiernas resultat. I kommuner som motsatt sig vindkraft har negativa effekter på fastighetsvärden kunnat ses, medan fastigheter med motsvarande närhet till vindkraft i vindkraftpositiva kommuner inte uppvisade samma prisfall. *https://tuulivoimayhdistys.fi/en/ajankohtaista/publications/economic-research-and-fcg-wind-power-plants-do-not-affect-residential-property-prices Naturvårdsverket (2021). *Vindkraftens påverkan på människors intressen.* Uppdaterad syntesrapport 2021. Tillgänglig: https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/7000/vindkraftens-paverkan-pa-manniskors-intressen/
Vår kommun exporterar redan väldigt mycket energi. Vi har redan dragit vårt strå till stacken.	12, 16	Ånge kommuns roll i energiomställningen är viktig för att nå de nationella klimatmålen och den nyetablering av elintensiva industrier som pågår lokalt kräver också en utbyggnad av lokal elproduktion. Lokala nyttor utreds och redovisas i MKB samt i bilaga 3 *PM Klimat- och energinytta*.
Önskar mer detaljerad information kring bygdepeng och lokal ekonomisk kompensation. Vill se utredning kring detta. Om vindparken blir av, bör byborna få någon fördel, såsom gratis el, att bolaget bekostar förflyttning av skoterklubbens raststuga, årligt stöd till byns föreningar eller liknande. Jämför avtalet för Bröcklingberget i Bräcke kommun.	13, 17	Utredningar kring bygdepeng pågår och hanteras utanför miljötillståndsprocessen. RWE avvaktar resultatet av den statliga utredning om lokala incitament för vindkraftsutbyggnad som ska redovisas i mars 2023. Lokala nyttor utreds och redovisas i MKB samt i bilaga 3 *PM Klimat- och energinytta*.

I samrådshandlingen anges skattade besparingar för CO2-utsläpp under driftstid för vindkraftsparken. Jag saknar jämförelsetal för utsläpp under byggnation. En siffra på hur lång tid det tar att ”hämta hem” utsläppen vore önskvärt. Man borde även räkna på en skattning av förstörelsen av våtmarksområden och dess effekt på CO2-utsläpp.	15	De skattade koldioxidbesparingarna som anges i MKB:n baseras på resultat från livscykelanalyser på vindkraftsetableringar. En livscykelanalys tar hänsyn till hela produkten, från vagga till grav, och innefattar därför även byggnation. Ingrepp kommer inte göras i några värdefulla våtmarksområden, se avsnitt 6.3.1 *Terrester miljö och vatten* i MKB.

3.4 Samråd med organisationer, föreningar och företag

RWE har under samrådsförfarandet bjudit in organisationer, föreningar och företag att ta del av samrådsunderlaget samt lämna information och synpunkter på planerad verksamhet. En samrådsinbjudan skickades ut via e-post den 24 oktober 2022. I fyra fall skickades inbjudan ut via brev i stället för epost. Även brevutskicket levererades den 24 oktober 2022. Inbjudan redovisas i bilaga 9.6 *Samrådsinbjudan övriga samrådsparter, myndigheter, företag och organisationer*. För en fullständig lista över vilka organisationer, företag och föreningar som bjöds in till samrådet, se bilaga 9.9 *Samrådskrets*.

Av dessa har 7 aktörer lämnat skriftliga yttranden som sammanfattas i Tabell 5 och redovisas i sin helhet i bilaga 9.8 *Inkomna yttranden från myndigheter, företag, föreningar och organisationer*.

Tabell 5 Sammanfattning av inkomna yttranden från organisationer, föreningar och företag.

Samrådspart, datum	Sammanfattning av yttrande	Bemötande
Vattenfall AB, 2022-10-25	Inget att erinra.	Inget
Härjeåns nät, 2022-11-08	Inget att erinra under förutsättning att befintligt nät inte påverkas. Eventuell påverkan och därmed ombyggnad bekostas av vindkraftsanläggare.	Inget
Svenska samernas riksförbund, 2022-11-18	Generella kommentarer om renskötselrätten och dess betydelse för den samiska kulturen. Se yttrandet i sin helhet i bilagan. SSR:s inställning: Den nu planerade vindkraftparken ligger inom Jijnjevaerie samebys vinterbetesmarker. Av	Jijnjevaerie sameby har inbjudits till samråd för att ges möjlighet att påverka utformningen av ansökt vindpark. Samebyn har yttrat sig på ett utkast av rennäringsutredningen och inkommit med synpunkter gällande

	samrådsunderlaget framgår att området utgörs av reservbete och nyttjas således inte. Informationen baseras på en utredning genomförd år 2010. SSR vill tydligt poängtera att det inte går att dra några slutsatser om renskötselns förutsättningar i dagsläget utifrån den tolv år gamla utredningen. Renskötseln är föränderlig och förutsättningarna har ändrats sedan 2010. Jijnjevaerie sameby är idag starkt påverkad av olika vindkraftparker och får bära alldeles för många vindkraftsprojekt på deras arealer. Samtliga betesområden är viktiga för samebyn då dessa marker kan behöva nyttjas vid eventuella oförutsägbara händelser och i det fall ytterligare vinterbetesmarker tas i anspråk av exploatering. Även rovdjursproblematiken kan vara en orsak till att betesmarkerna kan behöva nyttjas. SSR vill också vara tydlig med att begreppet reservbetesmarker inte är ett legalt begrepp, utan området ska betraktas som samebyn vinterbetesområde. Östavall-parken är dessutom bara en av tre planerade parker i ett större projekt. Jijnjevaerie sameby har tidigare motsatt sig den vindkraft som är planerad i Hunge, då den tar stora vinterbetesområden i anspråk. Fortsätter projektet i Hunge är området kring Östavall ännu viktigare då samebyn lär behöva det området för bete. Mot bakgrund till det anser SSR att bolaget fortsättningsvis har tät dialog med Jijnjevaerie sameby beträffande den planerade vindkraften. Samebyns åsikter och synpunkter ska beaktas vid utformningen och planeringen av vindkraftsprojektet. Slutligen ska bolaget respektera om samebyn i slutändan inte ger samtycke till det planerade projektet.	förutsättningar i området samt påverkan och konsekvenser. Dessa synpunkter har tagits tillvara i rennäringsutredningen. Se bilaga 8.15 *Rennäringsutredning* samt avsnitt 6.7 *Rennäring* i MKB.
Jägareförbundet i Ljungandalens samrådskrets, 2022-11-20	En del synpunkter kring tidigare havererade vindkraftverk. Det bör framgå för allmänheten hur vindkraftverket i Viksjö rasade. Större krav bör ställas på kvalitet. Vidare finns synpunkter kring vägarnas tillgänglighet, hastighet, beskaffenhet och ytskikt. Jaktlag bör kontaktas så att de får möjlighet att prata enskilt med företrädare för byggherren. Jaktstugor, slakterier, skoterleder ska anmälas för flytt eller annan åtgärd överenskommen med byggherren. En kontaktperson bör utses för allmänheten som är tillgänglig före, under och efter genomförandet av vindparken.	Sannolikheten för haveri eller att delar av vindkraftverk lossnar är mycket liten. Alla vindkraftverk är utrustade med säkerhetssystem och utformade efter säkerhetsprinciper samt genomgår kontinuerligt underhållsarbete. Jaktlaget har kontaktats och kommer samrådas med kring skyddsåtgärder.
Holmsjöns snöskoterklubb, 2022-12-07	Är negativa och motsätter sig byggandet. Vindparken försämrar för boende, stugan behöver flyttas ifall bygget blir av, skoterled och vindkraftpark går inte ihop. Klubben har redan en skoterled genom Björnbergets vindkraftpark. Föreningen har inte råd att flytta stugan på Tovåsen ifall det skulle bli aktuellt. Stugan är ett	Påverkan på skoterleder och stugan tas upp i MKB, se avsnitt 6.4 *Friluftsliv och rekreation*. RWE samråder med skoterklubben gällande eventuella skyddsåtgärder för

	populärt turistmål, och förbindelser till skoterleden skulle förstöras av projektet. Föreningen kan inte fortsätta finnas om vindkraftparken byggs. Om den byggs: kräver föreningen att kostnader för stugans flytt och alla broar som behövs för av- och påfarter i förbindelse till den skall täckas.	att undvika eller minimera konsekvenserna av vindparken.
Birdlife Medelpad, 2022-12-11	Anser att studierna om fåglarnas dödlighet är motstridiga. Vill se hur det skiljer sig på olika höjd, samt olika tider på dygnet. Hänvisar till rapport om avstånd i form av skyddszoner som anges i rapporten om *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss* (ISBN 978-91-620-6740-3) för verkens placering. Detta gäller särskilt fågelarter som är rödlistade, har långsam reproduktion, är upptagna i fågeldirektivets Bilaga 1 och risker att påverkas negativt i regionen.	I avsnitt 6.3.2 *Fridlysta arter och naturvårdsarter* i MKB beskrivs vilka skyddsavstånd och hänsynsområden som kommer hållas till de olika fågelarterna.
Jijnjevaerie sameby, 2023-03-01	*Samråd med samebyn har skett i olika former sedan juni 2022. Detta sammanfattade yttrande baseras på kommentarer som lämnats av samebyn på ett utkast av rennäringsutredningsrapporten. Se MKB bilaga 8.15 Rennäringsutredning för vidare redogörelse av samrådet med samebyn.*	Kommentarerna har beaktats i rennäringsutredningen och hänvisningarna nedan avser avsnitten i bilaga 8.15 *Rennäringsutredning*.
	Jijnjevaerie samebys areal upptas till stor del av byar, vägar, städer, järnvägar, skogsbruk, vattenkraft, grustäkt m.m. så den reella betesarealen är betydligt mindre än vad som framgår i Sametingets kartor.	Detta har förtydligats i avsnitt 1.4 *Berörd sameby*.
	Anledningen att samebyn varit svåråtkomlig i samrådet beror på att samebyn måste ägna sig åt renskötselarbete vilket är den primära arbetsuppgiften.	Detta har förtydligats i ingressen till kapitel 2 *Analys av rennäringens förutsättningar*.
	Beskrivningen av nuvarande nyttjandet av vindpark Östavalls projektområde är felaktigt formulerad. Området är klassat som samebyns reservbetesland och har inte nyttjats på senare år.	Formuleringen har justerats i avsnitt 2.1.1 *Inom projektområdet* och ett tillägg har gjorts senare i samma avsnitt.
	I våra breddgrader har granskog varit dominerande. Marklav växer även i granskogar.	Detta har förtydligats i avsnitt 2.2.1 *Naturvärden och marktäcke*.
	Störningen från vindkraft på rennäring är nedtonad i kapitlet om kunskapsläget. Störningen är stor, mycket större än vad vi kunde förstå innan första vindparken byggdes. Inte bara ljud stör utan också vägar in och ut från parken. VI ser nya rörelsemönster på renarna i områden nära parker.	Samebyns perspektiv har framhävts i avsnitt 2.3.1 *Vindkraft*.
	Vi har aldrig upplevt att vägar i vindparker har underlättat framkomligheten.	Formuleringen har raderats ur rennäringsutredningen.
	Ökade transporter under byggtiden innebär också ökat drivande framför bilar samt att renar förs bort från viktiga områden.	Detta har förtydligats i avsnitt 4.3 *Betesro*.

Ecogain
living planet solutions

på uppdrag av

RWE